

Urszula Tetwejer

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ZNACZENIE SYSTEMU OCHRONY OZNACZEŃ GEOGRAFICZNYCH I NAZW POCHODZENIA PRODUKTÓW ROLNYCH ORAZ ARTYKUŁÓW SPOŻYWCZYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

IMPORTANCE OF PROTECTION OF GEOGRAPHICAL INDICATIONS AND DESIGNATIONS OF ORIGIN FOR AGRICULTURAL PRODUCTS AND FOOD IN THE EUROPEAN UNION

Słowa kluczowe: system ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia, chroniona nazwa pochodzenia, chronione oznaczenie geograficzne

Key words: protection system of geographical indications and designation of origin, Protected Designation of Origin, Protected Geographical Indications

Synopsis. System ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych produktów rolnych i artykułów spożywczych jest jednym z założeń II filaru wspólnej polityki rolnej. Przyczynia się on do dywersyfikacji zatrudnienia na obszarach wiejskich, stwarza na wsi pozarolnicze źródła utrzymania, zwiększa dochody producentów rolnych w szczególności na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania oraz zapobiega wyludnianiu się tych terenów. Za sprawą systemu ochrony produktów regionalnych chroni się także dziedzictwo kulturowe wsi, co w dużym stopniu przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności terenów wiejskich, do rozwoju agroturystyki, a także ochrony środowiska w skali lokalnej. Głównym celem artykułu jest próba przedstawienia znaczenia ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych produktów rolnych i artykułów spożywczych w Unii Europejskiej. Wykorzystano podstawową literaturę związaną z problemem, rozporządzenia Komisji Europejskiej oraz informacje dostępne na stronach internetowych. W artykule wykorzystano metodę opisową i porównawczą.

Wstęp

W państwach Unii Europejskiej coraz ważniejszą rolę odgrywa wytwarzanie, ochrona i promocja żywności o wysokich walorach jakościowych. Wyroby rolno-spożywcze pochodzące z konkretnych regionów, jak też charakteryzujące się tradycyjną metodą produkcji, są wyróżniane specjalnymi znakami, które potwierdzają ich wysoką jakość [Kukowski 2004]. Są to między innymi Chroniona Nazwa Pochodzenia i Chronione Oznaczenie Geograficzne, które zostały dokładnie przedstawione w dalszej części artykułu. W prawie wspólnotowym i krajowym państw członkowskich Unii Europejskiej można obecnie zauważyć stałą tendencję do wzmacniania ochrony geograficznych oznaczeń i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych.

W artykule głównym celem była próba przedstawienia znaczenia ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych produktów rolnych i środków spożywczych w Unii Europejskiej. Zaprezentowano dwa podstawowe pojęcia, tj. oznaczenie geograficzne i nazwa pochodzenia. W kolejnej części artykułu przedstawiono podstawowe akty prawne regulujące ochronę produktów regionalnych, czyli produktów rolnych i artykułów spożywczych mających chronioną nazwę pochodzenia oraz chronione oznaczenie geograficzne w Unii Europejskiej. Ostatnia część artykułu poświęcono próbie opisanie oznaczeń produktów regionalnych w Unii Europejskiej.

Pojęcie oznaczenia geograficznego i nazwy pochodzenia

W poszczególnych aktach prawnych pojęcia „oznaczenia geograficzne” i „nazwy pochodzenia” są różnie definiowane. Zgodnie z artykułem 22 Porozumienia TRIPS¹, oznaczeniem geograficznym jest takie oznaczenie, które identyfikuje towar jako pochodzący z terytorium państwa będące-

---

¹ Porozumienie w sprawie Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej (ang. *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*)

go członkiem Porozumienia, z regionu lub miejsca na terytorium, jeżeli określona jakość, reputacja lub inna cecha towaru jest przypisywana zasadniczo pochodzeniu geograficznemu tego towaru.

W rozumieniu Rozporządzenia Rady (WE) 510/2006 z dn. 20 marca 2009 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych nazwa pochodzenia oznacza nazwę regionu, określonego miejsca lub w wyjątkowych przypadkach kraju, która służy do oznaczenia produktu rolnego lub środka spożywczego:

- pochodzącego z tego regionu, określonego miejsca lub kraju,
- którego jakość lub cechy charakterystyczne są w istotnej lub wyłącznej mierze zasługą środowiska geograficznego, na które składają się czynniki naturalne i ludzkie,
- którego produkcja, przetwarzanie i przygotowywanie mają miejsce na określonym obszarze geograficznym.

Natomiast, według Rozporządzenia Rady (WE) 510/2006 z dn. 16 grudnia 2006 r., oznaczenie geograficzne oznacza nazwę regionu, określonego miejsca lub, w wyjątkowych przypadkach kraju, która służy do oznaczenia produktu rolnego lub środka spożywczego:

- pochodzącego z tego regionu, określonego miejsca lub kraju,
- którego określona jakość, renoma lub inna cecha charakterystyczna może być przypisana temu pochodzeniu geograficznemu,
- którego produkcja lub przetwarzanie i przygotowywanie mają miejsce na określonym obszarze geograficznym.

Przez oznaczenia geograficzne rozumie się także oznaczenia stosowane dla towarów, które są wytworzone z surowców lub półproduktów pochodzących z określonego terenu, większego niż teren wytworzenia lub przetworzenia towaru, jeżeli są one przygotowywane w szczególnych warunkach i istnieje system kontroli przestrzegania tych warunków. Za oznaczenia geograficzne uznaje się również określenia o charakterze geograficznym nie odpowiadające dosłownie terenowi, z którego towar pochodzi lub inne określenia używane tradycyjnie, jeżeli są one stosowane dla towarów pochodzących z danego terenu.

Regulacje prawne dotyczące ochrony nazw geograficznych produktów rolnych i środków spożywczych

Inicjatorami stworzenia przepisów ochraniających regionalne specjały byli Francuzi, którzy doprowadzili do przełożenia na poziom europejski francuskiego ustawodawstwa, które powstało już w latach 30. XX w. Początkowo dotyczyło ochrony win i innych alkoholi (paradoksalnie, w dzisiejszym ustawodawstwie europejskim podlegają one osobnym przepisom). W Unii Europejskiej przepisy dotyczące ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych zaczęły obowiązywać dopiero od 1992 roku, kiedy miała miejsce reforma wspólnej polityki rolnej (WPR).

Ochrona oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych w Unii Europejskiej opiera się na Rozporządzeniu Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych, które określa zasady rejestracji i ochrony nazw produktów regionalnych.

Zgodnie z przepisami prawa wspólnotowego (art. 13 Rozporządzenia Rady (WE) 510/2006 z dn. 20 marca 2006 r.) zarejestrowane nazwy chronione są przed:

- wszelkim bezpośrednim lub pośrednim wykorzystaniem w celach komercyjnych zarejestrowanej nazwy dla produktów nieobjętych rejestracją, o ile produkty te są porównywalne do produktów zarejestrowanych pod tą nazwą lub jeśli stosowanie nazwy pozwala na czerpanie korzyści z renomy nazwy chronionej,
- wszelkim nadużywaniem, imitacją lub przywołaniem ich, nawet jeśli wskazane jest prawdziwe pochodzenie produktu lub jeśli chroniona nazwa została przetłumaczona lub towarzyszy jej określenie takie, jak: „rodzaj”, „typ”, „metoda”, „na sposób”, „imitacja” lub inne podobne określenie,
- wszelkim innym nieprawdziwym lub wprowadzającym w błąd określeniem miejsca pochodzenia lub wytwarzania, właściwości lub podstawowych cech produktu, znajdującym się na opakowaniu zewnętrznym lub wewnętrznym, w materiale reklamowym lub w dokumentach odnoszących się do danego produktu, jak również stosowaniem opakowań mogących stworzyć fałszywe wrażenie co do jego pochodzenia,

- wszelkimi innymi praktykami, które mogłyby wprowadzać konsumenta w błąd, co do rzeczywistego pochodzenia produktu.

Wnioski o rejestrację może składać tylko grupa. Zgodnie z rozporządzeniem, „grupa” oznacza, niezależnie od jej formy i składu, każdą organizację producentów lub przetwórców tego samego produktu rolnego lub środka spożywczego. W skład grupy mogą także wchodzić inne zainteresowane strony. Wniosek o rejestrację składa się ministrowi właściwemu d.s. rynków rolnych, który po jego ocenie przekazuje go do Komisji Europejskiej. Komisja Europejska po uznaniu, że wniosek o rejestrację spełnia wymogi określone Rozporządzeniem 510/2006 dokonuje rejestracji oznaczenia geograficznego lub nazwy pochodzenia, a tym samym zyskuje ono ochronę prawną, która jest bezterminowa.

Rozporządzenie nr 510/2006 nakłada na państwa członkowskie obowiązek wyznaczania instytucji upoważnionych do nadzoru nad wytwarzaniem i obrotem produktów, które uzyskały ochronę nazwy pochodzenia i oznaczenia geograficznego lub tych, które o taką ochronę się dopiero starają. Każdy kraj członkowski stworzyć musi instytucje odpowiedzialne za rozpatrywanie napływających wniosków, jak i późniejszą kontrolę przestrzegania warunków ustalonych w procedurze rejestracyjnej. Mogą to być urzędy państwowe lub organizacje prywatne zatwierdzone przez właściwego ministra. Koszty wynikające z kontroli ponosi ten, kto ma prawa wynikające z ochrony produktu. Jednostki kontrolne powinny gwarantować – z jednej strony – obiektywizm i niezależność w stosunku do wszystkich producentów lub przetwórców poddawanych kontroli i – z drugiej strony – mieć przez cały czas do swojej dyspozycji ekspertów i środki niezbędne do wypełnienia procedury kontrolnej produktów. Jednostki prywatne muszą spełniać wymagania normy europejskiej EN 45011 z 1989 r. Kraj członkowski zawiadamia komisję i przesyła jej wykaz wybranych, upoważnionych do przeprowadzania kontroli instytucji wraz z ich kompetencjami. Komisja publikuje te informacje w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej [www.agro-smak.org.pl]. Ochrona zarejestrowanych oznaczeń geograficznych, jaką zapewnia prawo europejskie, jest bardzo skuteczna. Chronionych nazw można używać jedynie dla produktów zgodnych ze specyfikacją. Przepisy Rozporządzenia nr 510/2006 chronią oznaczenia geograficzne i nazwy pochodzenia, którymi opatrywane są produkty rolne i środki spożywcze. Oznaczenia używane w odniesieniu do usług i produktów przemysłowych chronione są: konwencją paryską, Porozumieniem TRIPS i przepisami danego państwa.

Drugim aktem prawnym, który jest dopełnieniem Rozporządzenia Rady 510/2006 jest Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1898/2006 z dnia 14 grudnia 2006 roku, określające *szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 roku w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych*. Wprowadzenie omawianych regulacji zdynamizowało rozwój produkcji wyrobów regionalnych oraz pozwoliło realizować założenia reformy wspólnej polityki rolnej, której jednym z priorytetów było zmniejszenie ilości i zwiększenie jakości wytwarzanej w Europie żywności.

Oznaczenia produktów rolnych i środków spożywczych w Unii Europejskiej

Realizowana w Unii Europejskiej polityka jakości daje pewność konsumentom, odnośnie wysokiej jakości produktów żywnościowych, która jednocześnie charakteryzują się wyjątkową, tradycyjną metodą produkcji. Ze względu na dużą różnorodność produktów wprowadzonych na rynek, konsumenci oczekują jasnych wyczerpujących informacji na temat jakości i pochodzenia produktu rolnego lub artykułu spożywczego. Identyfikację i wybór poszczególnych wyrobów ułatwiają chronione oznaczenie geograficzne i chroniona nazwa pochodzenia.

Chroniona Nazwa Pochodzenia (ang. – *Protected Designation of Origin* – PDO) oznacza nazwę regionu albo konkretnego miejsca, albo w wyjątkowych przypadkach kraju używaną do opisu produktu rolnego lub artykułu spożywczego pochodzącego z tego regionu, konkretnego miejsca albo kraju. Jakość lub cechy charakterystyczne są głównie lub wyłącznie związane z tym szczególnym

Rysunek 1. Symbol chroniona nazwa pochodzenia
Źródło: [www.agro-smak.org.pl].

Tabela 1. Liczba zarejestrowanych produktów z oznaczeniami Chroniona Nazwa Pochodzenia i Chronione Oznaczenie Geograficzne w Unii Europejskiej

Kraj	Liczba zarejestrowanych produktów posiadających	
	CHNP	CHOG
Austria	8	5
Belgia	3	5
Cypr	0	1
Czechy	6	17
Dania	0	3
Finlandia	2	1
Francja	79	93
Grecja	63	23
Hiszpania	72	59
Holandia	5	1
Irlandia	1	3
Luksemburg	2	1
Niemcy	30	39
Polska	4	5
Portugalia	58	58
Słowacja	0	4
Słowenia	1	0
Szwecja	0	2
Węgry	3	1
Wielka Brytania	16	18
Włochy	127	78
Razem	480	417

Źródło: opracowanie własne na podstawie Database of Origin... 2010.

otoczeniem geograficznym i właściwymi dla niego czynnikami naturalnymi oraz ludzkimi. Produkcja, przetwórstwo i przygotowanie produktu odbywa się na tym określonym obszarze geograficznym. Analizując dane zawarte w tabeli 1 można stwierdzić, że w krajach Unii Europejskiej do dnia 1.05.2010 r. zarejestrowano 480 produktów. Najwięcej produktów mających chronioną nazwę pochodzenia miały: Włochy (127), Francja (79), Hiszpania (72), Grecja (63) i Portugalia (58).

Chronione oznaczenie geograficzne (ang. *Protected Geographical Indications* – PGI) oznacza nazwę regionu, miejsca albo w wyjątkowych przypadkach nazwę kraju używaną do opisu produktu rolnego lub artykułu spożywczego pochodzącego z tego regionu, miejsca albo kraju. Produkt ma szczególną jakość, reputację lub inne cechy przypisywane jego pochodzeniu geograficznemu. Produkcja, ma przetwórstwo lub przygotowanie produktu odbywa się na ściśle określonym obszarze geograficznym. Komisja Europejska do maja 2010 roku zarejestrowała 419 produktów, w tym 417 produkty pochodzące z Unii Europejskiej. Listę zarejestrowanych produktów przedstawiono w tabeli 1. Kraje, które posiadają dużą liczbę zarejestrowanych produktów posiadających chronione oznaczenie geograficzne, to m.in. Francja (93), Włochy (78), Portugalia (58), Hiszpania (59) oraz Niemcy (39).

Najważniejsza różnica między tymi dwoma rodzajami oznaczeń polega na sile związku danego produktu z miejscem jego pochodzenia. Chronione nazwy pochodzenia stosuje się do produktów bar-

dzo blisko związanych z danym obszarem geograficznym. Aby korzystać z chronionej nazwy pochodzenia, zarówno produkcja surowców, jak i cały proces przetwarzania aż do produktu końcowego, musi się odbywać w danym (zdefiniowanym) obszarze. W przypadku chronionego oznaczenia geograficznego produkt musi być wytwarzany w regionie, którego nazwę nosi, ale w odróżnieniu od chronionej nazwy pochodzenia, jedynie jedna z trzech faz produkcji (produkcja lub przetwarzanie lub przygotowanie) musi odbywać się na danym obszarze.

Specjalne znaki graficzne mają wyróżniać produkty spośród innych i gwarantować im właściwą promocję w kraju ich produkcji oraz ochronę na terenie całej Unii Europejskiej. Podkreślają ich unikalność i podnoszą konkurencyjność na rynku europejskim. Po wpisaniu nazwy produktu do rejestru europejskiego, nikt na terenie Unii Europejskiej nie może bezprawnie używać zarejestrowanej nazwy. A wszystko to z myślą o tym, aby regionalne wyroby, pochodzące głównie z obszarów wiejskich, nie były jedynie dodatkiem do produkcji masowej, ale stawały się dla niej znaczącą konkurencją, gwarantując smak, niekonwencjonalny wygląd, ciekawą historię pochodzenia i jakość [www.wv.org.pl].

Rysunek 2. Symbol chronione oznaczenie geograficzne

Źródło: [www.agro-smak.org.pl].

Podsumowanie

Obecny system ochrony nazw i oznaczeń geograficznych w zasadniczy sposób wpływa na zróżnicowanie rozwoju obszarów wiejskich w Europie oraz na wspólną politykę rolną. Dzięki temu rolnicy zwiększają swoje dochody, co jest szczególnie cenne, na terenach odległych lub o niekorzystnych warunkach gospodarowania. Więcej pieniędzy uzyskanych ze sprzedaży regionalnych specjalów daje większą stabilizację gospodarstw rodzinnych, przeciwdziała ucieczce młodych ludzi ze wsi do miast i zapobiega wyludnianiu się terenów wiejskich. Często wytwórcy produktów regionalnych przekształcają typowe gospodarstwa rolne w agroturystyczne, rozbudowują je i stwarzają nowe miejsca pracy związane z obsługą gości. Kooperują również z sąsiadami rolnikami kupując świeże warzywa, owoce, nabiał, drób, jaja, miód i wiele innych tradycyjnie wiejskich przetworów. W ten sposób tworzy się na miejscu, w konkretnej wsi i gminie lokalny rynek zbytu, powstają nowe miejsca pracy i wzrasta zatrudnienie.

Należy zauważyć również, iż produkcja oznakowanych produktów regionalnych wpływa na poprawienie sytuacji finansowej producenta, przez podwyższenie ceny rynkowej produktu, konsumentowi pozwala na możliwość identyfikacji producenta, zapewnia stałą, wysoką jakość, a także specyficzny, unikatowy smak produktu. Oznaczenie produktu powoduje jego indywidualizację, poświadcza jego autentyczność i wysoką jakość. W rezultacie stają się one dziedzictwem i wizytówką regionu [Józefczyk, Ruda 2007]. Dzięki wysokiej jakości i naturalności uzyskują duże uznanie i stałe, wierne grono nabywców. Związek produktu z regionem sprawia, że zakup staje się początkiem kontaktu ze specyficzną historią, tradycją, kulturą, społecznością i przyrodą danego obszaru.

Literatura

- Agro-Smak – Fundacja Fundusz Współpracy. 2010: Certyfikaty jakości żywności. [www.agro-smak.pl], 1.05.2010.
 Database of Origin and Registration. [www.ec.europa.eu], 1.05.2010.
Józefczyk B., Ruda M. 2007: Produkty lokalne i regionalne jako atrakcje oferty agroturystycznej. Zesz. Nauk. Politechniki Rzeszowskiej. *Zarządzanie i Marketing*. z. 9, nr 239.
Kukowski J. 2004: Produkt lokalny i tradycyjny. *Informator Europejski*, RCDRRiOW w Przysieku, UM Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu, nr 5,
 Porozumienie w sprawie Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej. Dz. Urz. WE L336/214 z dnia 23,12,1994 r.
 Rozporządzenie Rady (WE) nr 510/2006 z dnia 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych. Dz. Urz. UE L 93/12 z dnia 31.03.2006 r.
 Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1898/2006 z dnia 14 grudnia 2006 r. określające szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006 w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych.
 Witryna Wiejska, Produccencie. Rejestruj i chroń swój produkt! [www.wv.org.pl], 1.05.2010.
 [www.agro-smak.org.pl].

Summary

A system of protection of designations of origin and geographical indications for agricultural products and foodstuffs is one of the major objectives of the second pillar of the Common Agricultural Policy. It contributes to the diversification of employment in rural areas, creating rural non-farm livelihoods, increase incomes of agricultural producers, in particular in areas with handicaps and prevents the depopulation of these areas. Through the system of protection of regional products will also protect the cultural heritage of the village which strongly contributes to increase the attractiveness of the development of rural tourism and rural tourism and environmental protection at the local level.

The main purpose of the article is an attempt to present the importance of the protection of designations of origin and geographical indications for agricultural products and foodstuffs in the European Union. The paper uses primary literature connected with the problem, regulation of the European Commission and information available on the Internet. The article uses the method of descriptive and comparative.

Adres do korespondencji:

mgr Urszula Tetwejer
 Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
 Wydział Nauk Ekonomicznych
 Katedra Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu
 ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
 tel. (22) 593 40 77, e-mail: urszula_tetwejer@sggw.pl